

ihtiyaçları düşünüldüğünde hantal sayılabilecek bir idarî yapısı vardır. Dâimî, fahrî, muavin, müşavir olmak üzere dört çeşit üye grubu bulunmaktadır. İdarî yapılanma en yüksek organı olan bir genel meclisle ilmiye meclisi, maliye meclisi, idare meclisi ve teftiş komisyonundan oluşmaktadır. Geliri büyük oranda üye aadalarına dayanmaktadır. Dergiyi tertip ve ihracına kadar padişahın "teşvik ve tesvik"ini gördükleri açıklanmakla beraber Nâmık Kemal'in yazıları ile Arnavut Cemiyeti'nin nizamnâmesine de yer verilmesi sarayın cemiyete desteğini büyük oranda ihtimal dışı bırakmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan Duman, *Katalog*, s. 245; Ekmeleddin İhsanoğlu, "Cemiyet-i İlmiye ve Mecmua-i Ulûm", *Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*, İstanbul 1987, s. 221-245; Cemil Aydın, *Mecmua-i Fûnûn ve Mecmua-i Ulûm Dergilerinin Medeniyet ve Bilim Anlayışı* (yüksek lisans tezi, 1995), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÂLİM KAHRAMAN

MECMUATÜ HEY'ETİ'İ-KADÎME ve'l-CEDÎDE

(مجموعة هيئة القديمة والجديدة)

İbrâhim Müteferrika'nın
(ö. 1160/1747)

Latince'den Türkçe'ye çevirdiği
astronomi kitabı.

İbrâhim Müteferrika'nın III. Ahmed'in emriyle, Hollandalı bilim adamı Andreas Cellarius'un eski ve yeni astronomi sistemlerini konu edinen *Atlas Coelestis* (*Harmonia macrocosmica, seu atlas universalis et novus totius universi creati*, Amsterdam 1708) adlı eserinden yaptığı tercümedir. Müteferrika 1145'te (1733) temize çektiği eseri önsözünde "âlemdaki bütün cirim ve cisimlerin tertip ve terkiplerini açıklayan, burçlar ve yıldızlarla süslü bir feleği andıran, güzel ve yeni bir atlasa benzeyen ve fizik âlemden ibaret olan göklerin ve yerin bilinip öğrenilmesini sağlayan bir çalışma" diye tanımlar. Eserin daha önce Mühendishâne-i Berî-i Hümayun'un kütüphanesinde bulunan tek yazma nüshası halen Askerî Müze'de muhafaza edilmektedir (nr. 5302 [74]).

Yeni astronomi kavram ve prensiplerinin 1732'de basılan *Cihannümâ* ve ekinde açıklanmış olmasına rağmen (bk. CİHANNÜMÂ) tamamen aynı konuya tahsis edilmiş bulunan Cellarius'un bu eserinin III. Ahmed tarafından İbrâhim Mütefer-

rika'ya Türkçe'ye çevrilmesinin emredilmesi üzerinde durulacak bir husustur. Müteferrika önsözde, maksadının kitapta yer alan Latince ibareleri Türkçe'ye tebdil ve tercüme etmek ve resimlerde gizlenmiş mânaları ortaya çıkarmak, astronom ve filozofların "hey'et-i âlem"e ait sözlerini özetlemek ve metne bazı resim ve şekiller eklemek, yani elden geldiği kadar kitabın içeriğini açıklamak olduğunu söyler. Müteferrika kitabın düzenlenmesinde de bazı değişikliklere gitmiş, bu arada ilâve ettiği resim ve şekillerin yanında eserin aslında bulunan resimlerin yerine İslâmî geleneklere göre yapılmış yenilerini koymuştur; bu hususu, "Ersâm ve eşkâl-i kitâb tavr u tarz-ı İslâmiyân üzere tertip olundu" diye açıklar.

İbrâhim Müteferrika eserin başında Batlamyus'un yer merkezli sistemine göre bir kâinat modeli çizer; cisimler âleminin (fizik âlem) birbirini kuşatan soğan tabakaları gibi kat kat kürelerden meydana geldiğini, felek-i a'zâmin hepsini kuşattığını ve yıldızlardan ârî olduğu için Atlas feleği adını da aldığı söyler ve toplam unsurunun mutlak ağırlığından dolayı en aşağıda, âlemin merkezinde bulunduğunu ifade eder.

Kâinatın düzeniyle ilgili görüşlere "mezâhib-i selâse" (üç teori) denildiğini belirten Müteferrika bunlardan birincisinin eski astronomoyu temsil eden Aristo ile Batlamyus, ikincisinin yeni astronominin üç büyük ismi Pisagor, Plotin ve Copernicus tarafından savunulduğunu, üçüncüsünün ise yine yeni astronomiden Tycho Brahe'ye ait olduğunu söyler; daha sonra da sırasıyla bu görüşleri ele alıp kısaca tanıtır. İslâm ulemâsının çoğunun birinci görüşü benimsediğini belirtmesinin ardından ikinci görüşün gereği olan arzın hareket ettiği tezine inanmayanların Batlamyus'un Atlas feleğinin olanca genişliği ve büyüklüğüyle her gün doğudan batıya doğru süratle döndüğü yolundaki görüşünü nasıl kabul ettiklerini anlayamadığını ifade eder. Bunlara inanıp inanamamanın dinle bir ilgisinin olmadığını, âlemin nasıl dönerse dönsün sonradan Allah tarafından yaratıldığını inkâra mecal ve mahal bulunmadığını bildirir.

Eserde iki husus dikkat çekmektedir. Birincisi, *Cihannümâ*'daki çok ihtiyatlı tavrı yerini daha az ihtiyatlı bir tavra bırakmış, İbrâhim Müteferrika, *Cihannümâ*'nın basılmasından sonra geçen bir yıl içerisinde din ve devlet adamlarından beklediği gibi sert bir muhalefetin gel-

mediğini görmüştür. Konunun dinle alakasını her ne kadar daha önce kullandığı sözler ve ibarelerle belirtmekteyse de bunları aynı sıklıkla tekrarlamamakta, böylece kendisine güven geldiğini hissettirmektedir. İkinci husus, mütercim *Cihannümâ*'da üç teoriyi açıklamakla yetinirken burada bunlara bir de dördüncüsünü eklemesidir. Eski zamanda Şam'da yaşamış Arateyuş adlı hakîme ait olan ve sadece eskilerin cahilleri tarafından benimsenen bu görüş, yeri ve suyu âlemin ortasında canlı bir kişi şeklinde tasavvur etmekte ve deprem gibi jeolojik olayları bu kişinin kıvılcımasına bağlamaktadır. İbrâhim Müteferrika, akıl sahipleri tarafından tamamen reddedilen bu görüşü kitabın aslında bulunduğu için buraya aldığı söylemekte, böylece *Cihannümâ*'da niçin ona yer vermediğini dolaylı biçimde açıklamış olmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbrâhim Müteferrika, *Mecmûatü hey'eti'l-kadîme ve'l-cedîde*, Askerî Müze Ktp., nr. 5302 (74), vr. 1^b-17^b; *Osmanlı Müellifleri*, III, 21; Abdülhak Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim* (haz. Aykut Kazancıgil – Sevim Tekeli), İstanbul 1982, s. 172-173; Ekmeleddin İhsanoğlu, "Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Eğitim Anlayışı", *150. Yılında Tanzimat*, Ankara 1992, s. 341; a.m.f., "Batı Bilimi ve Osmanlı Dünyası: Bir İnceleme Örneği Olarak Modern Astronomi'nin Osmanlı'ya Girişi (1660-1860)", *TTK Belleten*, LVI/217 (1992), s. 746-747.

CEVAT İZGİ

MECMUATÜ'n-NEZÂİR (مجموعة النظائر)

Ömer b. Mezîd tarafından
840 (1437) yılında derlenen,
Türk edebiyatının
önemli kaynaklarından
bir nazîre mecmuası.

Beş bahir altında kafiyelerine göre alfabetik olarak sıralanan şiir ve nazîrelerden meydana gelmiş olup türünün Türk edebiyatındaki ilk örneğidir. Seksen dört şairden 397 şiirin bulunduğu eserde her bahrin başında derleyicinin o bahrin ölçüsünü belirtmek için yazdığı bir ya da birkaç beyit yer alır.

Bilinen tek nüshası Türkiye'den çıkarıldıktan sonra Oxford'da School of Oriental and African Studies Kitaplığı'na (nr. 27.689) intikal eden yazmanın ilk yapırağı kopmuştur. 2^a-4^a varakları arasında giriş bölümünün başındaki dua kısmı da eksiktir. Yazar burada Allah'a hamd ve duadan sonra devrin şairleri yanında ümerâ-

nın da şiir ve nazîrelerini eserine aldığını söylemektedir. Ayrıca giriş bölümünde kendi adını, “Bende-i kemîne-i fakîrem Ömer b. Mezîd-i hakîrem” mısraı içinde vermekte, sonuna eklediği “Ebyât-ı Mesnevî” başlığını taşıyan bölümde de kitabın adının *Mecmûatü'n-nezâir* olduğunu bildirmektedir.

Nazîreler bölümünde yer alan şiirlerin “Bahr-i Hezec-i Müsemmen-i Sâlim” (vr. 4^b-100^b), “Bahr-i Hezec-i Müseddes” (vr. 100^b-154^a), “Bahr-i Remel-i Müsemmen-i Sâlim” (vr. 154^b-274^b), “Bahr-i Remel-i Müseddes” (vr. 274^b-276^a) ve “Bahr-i Mütেকârib” (vr. 276^b-277^a) başlıkları altında toplanmış olması bunların genellikle Türk edebiyatında en çok sevilen hezec ve remel bahirlerinde yazılmış şiirlerden oluştuğunu göstermektedir. Mütেকârib bahirinde yalnızca iki şiir bulunmaktadır.

Ömer b. Mezîd her bahirde belli kafiyelerle yazılmış şiirleri bir araya toplamış, önce o kafiye ile yazan şairi çığır açıcı sayarak “Ahmed-i râ-st”, “Şeyhî-râ-st”, “Ahmed-i Dâî-râ-st”, “Hassân-ı râ-st” gibi başlıklar koymuş, diğer şairlerin nazîrelerini belirtmek için “Nazîre-i Nâmûsî”, “Nazîre-i Mukbil”, “Nazîre-i Ezherî” gibi başlıklar kullanmıştır. Mecmuada kendisine nazîre yazılan şiirlerin on dokuzunda Ahmedî'nin, beşi Şeyhî ve Nesîmî'nin, dördü Hassân'ın, üçü Yahyâoğlu, Şîrâzî, Mukîmî ve Şemsî'nin, ikisi Ahmed-i Dâî, Atâî ve Sâhibî'nindir. Bunları birer manzumeye Kanberoğlu, Dehhânî, Gülşehrî, Muhammed Sinobî, Hasanoğlu, Nebî, Safî, Muhsin, Kîmiyâ, Fethüddin ve Ömer takip eder. Kendi şiirlerini her kısmın sonuna koyan derleyici, burada ölçüsü ve kafiyesi aynı olan üç şiirini kaydederek başka bir şairi kendisine nazîre yazmış gibi göstermekten kaçınmıştır.

Nazîreler incelendiğinde XV. yüzyılda Türk şiirinin yüksek bir düzeye eriştiği, bugün divanları elde bulunan şairler yanında en az onlar kadar değerli başka şairlerin de bulunduğu dikkati çekmektedir. Dehhânî, Gülşehrî gibi şairlerin bazı şiirleri için tek kaynak olan eserin değerini arttıran asıl özelliği, bir kısmının suarâ tezkirelerinde adları bile zikredilmemiş Nâmûsî, Nebî, Köylüce, Mukîmî, Bayram gibi şairlerin bu kitapta yer almasıdır. Bunlardan Nâmûsî'nin şiirleri, telmihlerin ve tasavvufî ilgili ayrıntıların zenginliği bir yana onun Nesîmî ile karşılaştırılabilecek usta bir şair olduğunu göstermektedir. Daha çok âlim ve devlet adamı olarak tanınan bazı kişilere ait şiirlerin de bulunuşu mecmuanın değerini yükselt-

mektedir. Ömer b. Mezîd nazîreler bölümünden sonra iki niyet tutma oyunu (vr. 277^b-278^a), Arapça-Farsça tasnif sanatı örnekleri, sayılarla ilgili Arapça, Farsça ve Türkçe beyitler, muammalar, lugazlar, tarih beyitleri de vermiş (vr. 288^a-294^b), Türk şiirinde çok az kullanılan bahr-i hafif, bahr-i kâmil, bahr-i müşkil için birer örnek olmak üzere kendi yazdığı üç gazelini de kaydetmiştir (vr. 294^b-296^a). 296^b-303^a'da Sultan II. Murad için yazılmış üç kaside bulunmaktadır. 303^a'da “Mesnevî-sıfât-ı Bahâr” başlığı altında yirmi üç beyitlik bahâriyye yer almaktadır. Bunun ardından derleyici sözü eserine getirmekte ve, “Tamâm oldu zamânında bu şâhın / ... Ki ya'nî Şeh Murâd-ı kâmrânın” mısralarıyla eseri Sultan Murad'a ithaf ettiğini söyleyip mecmuanın yazılış tarihini vermektedir: “Bu resme oldu târîh-i müvecceh / Sekiz yüz kırk idi devrinde ey meh”. Eserin 304^b-309^a varakları arasında “ferd” başlığını taşıyan elli dört beyit vardır. Bu beyitlerde tevriyelerden, mecazlardan, düz ve dolaylı anlatım yollarının denenmesinden ve kelime oyunlarından yararlanmak suretiyle ustaca düzenlenmiş takılmalar, sataşmalar ve kaba küfürler bulunmaktadır.

Sadettin Nüzhet (Ergun) o zaman Niğdeli Ferid Fâik Bey'de bulunan *Mecmûatü'n-nezâir*'i, burada şiiri yer alan Âzerî şairi Hasanoğlu'ndan söz ederken ilk defa 1928'de bilim dünyasına tanıtmıştır. M. Fuad Köprülü, Sadettin Nüzhet'ten gelen notlara dayanarak “XIV. Asırda Bir Âzerî Şairi” adlı makalesiyle mecmuadaki “Sultan” mahlaslı şiirin Celâyirîler'den Sultan Ahmed b. Veys'e (1382-1410) ait olduğunu göstermiş, onun Türkçe şiirler yazdığını ve Türk olduğunu ortaya koymuştur. Köprülü, daha sonra *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri* adlı kitabında (İstanbul 1928) mecmuadan söz ederken dipnotunda buradaki şairlerin adlarını vermiştir. Mecdut Mansuroğlu da 1942'den başlayarak eser üzerinde en çok çalışan ve yayınlarında onu kullanan araştırmacı olmuştur (bk. bibl.).

Kilisli Rifat, Ferid Fâik Bey'den yazmayı alarak divanları elde bulunan Ahmedî, Ahmed-i Dâî gibi şairlerin şiirlerinin önce ilk beyitlerini istinsah etmiş, ardından bu şiirlerin tamamını ayrı bir bölümde toplamış, nazîrelerden sonra gelen bölüm üzerine de kısa notlar koyarak kendi nüshasını hazırlamıştır. Onun bu istinsahı Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'ndedir.

Mecmûatü'n-nezâir'in tek nüshası İngiltere'ye gittikten sonra C. S. Mundy

bunu ilim âlemine yeni bir yazma olarak tanıtmıştır. Ancak bununla Kilisli Rifat'ın istinsahı arasında yapılacak bir karşılaştırma, araştırmacının tanıttığı yazmanın Ferid Fâik Bey'e ait nüsha olduğunu açıkça gösterir. Mundy, *Mecmûatü'n-nezâir*'in kataloga 1933'te kaydedildiğini ve hangi yolla geldiğinin bilinmediğini söylemekte, fakat Muharrem Ergin bu nüshanın Türkiye'den götürüldüğünü belirtmektedir (bk. bibl.). Mundy'nin yazısında nüshanın özellikleri anlatılmakta, bölümler üzerine kısa bilgiler verilmekte ve içerisinde geçen şairlerin adları alfabe sırasına göre sıralanmaktadır. Oldukça yüzeysel bir inceleme sonucu kaleme alındığı belli olan yazıda önemli bazı yanlışlar bulunmaktadır.

1933'ten sonra uzunca bir süre kaybolduğu sanılan *Mecmûatü'n-nezâir*'in bir tanıtma yazısıyla yeniden ortaya çıkmasının ardından eserle ilgili olarak Türkiye'de yapılan çalışmalarda Mundy'nin Agâh Sırrı Levend'e verdiği mikrofilmden faydalanılmıştır. Mecdut Mansuroğlu da 1956'dan önceki yayınlarında Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'ndeki nüshayı kullanmış, daha sonra yayımladığı yazılarında ise bu fotokopilerden yararlanmıştır. Hikmet İlaydın, Dehhânî'nin şiirlerinin yeni neşrinde yazısını asıl nüshanın fotokopilerine dayandırmıştır. Bu yazmanın ayrıca Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde de bir mikrofilm vardır. Kitapçı Raif Yelkenci'de de baştan 277^a'ya kadar giriş ve nazîreler bölümünden ibaret bir fotokopi bulunduğu, Yelkenci'nin bu nüshayı okuyarak özel adlara ve tarihlere birtakım notlar koyduğu onun ölümünden sonra özel kitaplığında yapılan incelemelerden anlaşılmıştır.

Mecmûatü'n-nezâir'in tamamını içine alan metin ve sözlük çalışması, Raif Yelkenci ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndeki Oxford nüshasının fotokopilerine dayanılarak Mustafa Canpolat tarafından yapılmıştır (Ankara 1982). Bu yayının eserin tıpkıbasımı eklenen ikinci baskısı 1995'te gerçekleştirilmiştir. Ancak bunlarda mecmuadaki nazîrelerden sonra yer alan (vr. 277^b-309^a) şiirlere yer verilmiş, sadece 277^b-278^a varakları arasındaki niyet tutma oyunu Mustafa Canpolat tarafından bir incelemeye konu edilmiştir (bk. bibl.). Turgut Karabey bir yazısında, *Mecmûatü'n-nezâir*'in Atatürk Üniversitesi Karahanoğlu bağış kitapları arasında kayıtlı (nr. 10^d 91) 868'de (1463) istinsah edilmiş bir nüshasının olduğunu

haber vermektedir (bk. bibl.). Oxford nüshasında eksik olan sayfanın mevcut bulunduğu bu yazmada Karabey, yetmiş dokuz şairin 336 şiirinin yer aldığını söyleyerek şairlerin adlarını alfabe sırasına göre yazmış ve şiirlerinin sayısını belirtmiştir. Bu listede 1437 yılından sonraki dönemlerde yaşadığı bilinen bazı şairlerin yer alması söz konusu nüshaya daha sonra ekler yapıldığını göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömer b. Mezîd, *Mecmûatü'n-nezâir* (haz. Mustafa Canpolat), Ankara 1982; Köprülüzâde Mehmed Fuad, *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri*, İstanbul 1928, s. 60; a.mlf., "XIV. Asırda Bir Âzerî Şairi", *HM*, IV/82 (1928), s. 2-3; Mecdut Mansuroğlu, *Anadolu Türkçesi (XIII. Asır) Dehhanî ve Manzumeleri*, İstanbul 1947; a.mlf., "Anadolu Türkçesi (XIII. Yüzyıl) Şeyad Hamza'nın Doğu Türkçesi ile Karışık Bir Manzumesi", *Türk Dili Belleteri*, III. Seri, sy. 8-9, İstanbul 1946, s. 16-29; Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, s. 167; Hikmet İlaydın, "Dehhânî'nin Şiirleri", *Ömer Aşım Aksoy Armağanı*, Ankara 1978, s. 137-165; Sadeddin Nüzhet [Ergun], "Hasan Oğlu ve Yeni Bir Gazeli", *Millî Mecmua*, IX/107, İstanbul 1928, s. 1721-1722; C. S. Mundy, "Notes on Three Turkish Manuscripts", *BSOAS*, XII (1948), s. 533-541; Muharrem Ergin, "Câmiü'l-Meânî'deki Türkçe Şiirler", *TDED*, III/3-4 (1949), s. 540; Mustafa Canpolat, "Divan Yazınına Yansıyan Bir Niyet Tutma Oyunu", *TDAY Belleteri* (1977), s. 311-331; Turgut Karabey, "Mecmûatü'n-nezâir'in Yeni Bir Nüshasına Dair", *Atatürk Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 6, Erzurum 1996, s. 67-73.

MUSTAFA CANPOLAT

MECMÛU FETÂVÂ

(مجموع فتاوى)

Takıyyüddin İbn Teymiyye'nin
(ö. 728/1328)

çeşitli eser ve fetvalarını
bir araya getiren külliyyat.

Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsim tarafından oğlu Muhammed'in yardımıyla hazırlanan derlemede İbn Teymiyye'nin muhtelif kitapları, risâleleri ve fetvaları yer almaktadır. Abdurrahman b. Muhammed, 1340 (1922) yılından itibaren Mekke'deki Mektebetü'l-Haremî'l-Mekfî, Dimaşk'taki Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye ve bazı özel kütüphaneler, Halep'teki Mektebetü'l-evkâf, Bağdat'taki Mektebetü'l-evkâf ve çeşitli şahıs kütüphaneleri, Kahire'deki Dârü'l-kütübi'l-Misriyye, Paris'teki Bibliothèque Nationale'de ulaşabildiği eser ve fetvaları derlemiş, oluşan külliyyat, Melik Suûd b. Abdülazîz'in malî desteğiyle otuz beş cilt halinde tahkiksiz bir şekilde neşredilmiştir (Riyad 1381-1386/

1961-1967). Ardından bu baskıya Muhammed b. Abdurrahman tarafından düzenlenmiş konu fihristi yanında ilim, sanat ve meslekler; şahıslar; millet, fırka, taife, tarikat ve mezhepler; kitaplar, yer isimleri vb. dizinlerden oluşan iki ciltlik fihrist eklenmiştir (*el-Fehârisü'l-âmmeh ve't-takrîb li-Mecmû'i fetâvâ*, Mekke 1389). Rabat (1401/1981) ve Riyad'da (1412/1991) birer ofset baskısı yapılan külliyyatı son olarak Âmir el-Cezzâr ile Enver el-Bâz tahkik ve hadisleri tahrîc ederek *Mecmû'atü'l-fetâvâ* adıyla yayımlamışlardır (yirmi ciltte otuz yedi cilt, Mansûre-Riyad 1418/1997). Mecdî b. Mansûr b. Seyyid eş-Şevrî, *el-Hâvî fî tahrîci eĥâdîsi Mecmû'i'l-fetâvî* adlı fihristinde (Beyrut 1415/1995) *Mecmû'ü fetâvâ*'nın hadislerini alfabetik sırayla tahrîc etmiştir.

Derlemede yer alan 150'ye yakın eser ve pek çok fetva usûlü'd-dîn (I-VIII), mantık (IX), ahlâk (X), tasavvuf (XI), Kur'an (XII-XIII), tefsir (XIV-XVII), hadis (XVIII), fıkıh usulü (XIX-XX) ve fıkıh (XXI-XXXV) olmak üzere ilim dallarına göre tasnif edilmiştir. Fıkıh konularına dair fetvalar müteahhir Hanbelî fakihlerinin eserlerinin tertibine göre düzenlenmiştir. İbn Teymiyye'nin çalışmalarının bir kısmı ilk defa bu külliyyat içinde basılmış ve daha sonra müstakil neşirlere konu teşkil etmiştir. *Mecmû'ü fetâvâ*'nın bazı ciltleri de nâşirlerin koyduğu farklı başlıklarla yeniden basılmıştır. Mesele V ve VI. ciltler *Kitâbü'l-Esmâ' ve's-şifât* (nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ, I-II, Beyrut 1418/1998), VIII. cilt *el-Kazâ ve'l-kader* (nşr. Ahmed Abdürrahîm es-Sâyih – Seyyid el-Cümeylî, Beyrut 1411/1991), XVIII. cilt (s. 5-385) *'İlmü'l-ĥadîs* (nşr. Mûsâ Muhammed Ali, Beyrut 1405/1985), XXVIII. cilt *el-Cihâd* (bir ciltte iki cilt, nşr. Abdurrahman Umeyre, Beyrut 1411/1991) adıyla tahkikli bir şekilde neşredilmiştir. Külliyyat içindeki diğer bir kısım eserler ise daha önce müstakil olarak veya *Mecmû'atü'r-resâ'il-i-kübrâ* (I-II, nşr. Hasan el-Feyyûmî İbrâhîm, Kahire 1323, 1341, 1385/1966; nşr. Muhammed Hâmid el-Fıkî, Cidde 1368), *Mecmû'atü'r-resâ'il ve'l-mesâ'il* (iki ciltte beş cilt, nşr. M. Reşîd Rızâ, Kahire 1341-1349; Beyrut 1403/1983; nşr. M. Reşîd Rızâ – M. el-Enver Ahmed el-Biltâcî, *Resâ'il ve fetâvâ şeyhülislâm* adıyla, Kahire 1412/1992; *'Arşu'r-raĥmân* adıyla, I-II, Riyad 1419/1999), *el-Fetâvâ'l-kübrâ* (I-V, Kahire 1326, 1329; nşr. Haseneyn Muhammed Mahlûf, I-V, Kahire 1384/1965) gibi derle-

melerde yayımlanmıştır. *Mecmû'ü fetâvâ*'da yer almayan bazı risâleler *Câmi'ü'r-resâ'il* isimli derlemede bir araya getirilmiştir (nşr. Muhammed Reşâd Sâlim, I-II, Kahire 1389/1969, 1984; Cidde 1405/1984). Eser, Tevhid Yayınları tarafından *İbn Teymiyye Külliyyatı* adıyla Türkçe'ye çevrilmeye başlanmış ve ilk sekiz cildi neşredilmiştir (İstanbul 1986-2003). Tercüme edilen kısımdaki bazı risâlelerin daha sonra müstakil baskıları da yapılmıştır.

CENGİZ KALLEK

MECNUN

(bk. CÜNÛN).

MECNÛN

(المجنون)

Kays b. el-Mülevvah b. Müzâhim el-Âmirî
(ö. 70/690 [?])

Leylâ ve Mecnûn adlı aşk hikâyesindeki
erkek kahramanın lakabı.

Adı, kabilesi, nisbesi ve soy kütüğü ile gerçek veya hayalî bir şahıs olduğu konusunda birbiriyle çelişen rivayetler bulunmakla birlikte şiirlerinde geçen bazı ipuçlarından hareketle gerçek bir şahıs olup Emevîler'in ilk zamanlarında yaşadığı, adının Kays b. Mülevvah b. Müzâhim olduğu, Âmir b. Sa'saa kabilesine men-

Leylâ'nın Mecnûn'un önünden geçişini gösteren bir minyatür (*Oriental Miniatures*, Tashkent 1980, s. 59)

